

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

LAUSUNTO

22.10.2024

HVK/2024/00916

Lausuntopyyntö HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Lausunto HVK Huoltovarmuuden kannalta keskeiset ja huomioon otettavat liikenneyhteydet, liikennehankkeet ja kokonaisuudet TAE 2025: Huoltovarmuuden kannalta keskeiset ja huomioon otettavat liikenneyhteydet, liikennehankkeet ja kokonaisuudet

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta, on perehtynyt lausuntopyyntöön ja sen taustalla olevaan materiaaliin. Huoltovarmuuskeskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Huoltovarmuuden tavoitteista annetun valtioneuvoston päätöksen (1048/2018) mukaan logistiikan huoltovarmuuden perustana ovat olemassa olevat kansainvälisesti kilpailukykyiset ja toimintavarmat logistiset verkostot ja palvelut sekä niiden ohjausjärjestelmät. Logistiikan varautumisen tavoite on verkostojen ja palvelujen toiminnan jatkuvuuden turvaaminen myös vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuuden turvaamisen lähtökohta ovat normaaliolojen toimintamallit ja toimivat markkinat. Huoltovarmuustyön painopiste on elintarvikehuollon, energian, kriittisten kemikaalien, terveydenhuollon sekä kriittisen teollisuuden logistiikassa.

Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat entisestään korostaneet Suomen riippuvuutta kansainvälisistä markkinoista ja verkostoista, sekä toimivan logistiikan merkitystä huoltovarmuuden turvaamisessa. Kriisit ovat muuttaneet Suomen sisäisiä ja ulkomaankaupan kuljetusvirtoja, ja merikuljetusten osuus vienti- ja tuontikuljetuksista on noussut jo yli 96 prosenttiin.

Suomen muuttunut geopoliittinen asema heijastuu kriittisen liikennejärjestelmän ja -infran kehittämiseen. Tarve yhteensovittaa siviiliyhteiskunnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen logistiset tarpeet siten, että molemmille varmistetaan riittävät toiminnan edellytykset Puolustusvoimien valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa, on yksi huoltovarmuuden peruspilari. Liikennejärjestelmän kehittämisessä on tärkeä ottaa huomioon järjestelmään kohdistuvat uudet turvallisuustyyppiset tarpeet, kuten EU:n Military Mobility, HNS Host Nation Support ja kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyyn liittyvä CER.

Logistiikan varautuminen kattaa koko toimitusketjun. Huoltovarmuudelle välttämättömät logistiset toiminnot ja palvelut edellyttävät toimivaa liikennejärjestelmää ja liikenneinfraa. Ympärivuotisten merikuljetusten sujuvuus ja häiriöttömyys on erittäin tärkeää.

HVK toteaa, että huoltovarmuuden näkökulma on hyvin esillä talousarvioesityksen perusteluissa ja yksittäisten kohteiden rahoituksessa. HVK on kuitenkin huolissaan väylien korjausvelasta, joka tulee todennäköisesti entisestään kasvamaan ehdotetulla

rahoitustasolla. HVK pitää erittäin tärkeänä liikenneväylien riittävän rahoitustason turvaamista ja sitomista kustannusindeksiin.

Huoltovarmuuden kannalta avainasemassa on nykyisten väylien kunto ja välityskyky. HVK korostaa erityisesti vilkkaasti liikennöityjen väylien kunnon ja käytettävyyden merkitystä myös vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tärkeää on muun muassa keskeisten satamien takamaayhteyksiin ja solmukohtien (satamien lisäksi mm. terminaalit ja ratapihat) toimivuuteen panostaminen. Myös kriittisten siltojen kunto tulee turvata. Esimerkiksi kriittisten ratasiltojen ollessa poikki vaihtoehtoista reittiä huoltovarmuuskriittisille kuljetuksille voi olla vaikea löytää.

Rahoituksen kohdentamisessa tulee ottaa huomioon huoltovarmuuden tarpeet ja myös ylläpitäviin tarpeisiin on tärkeä varautua. HVK käykin säännöllistä luottamuksellista keskustelua huoltovarmuudelle kriittisten väylien, kuten huoltovarmuusvarastojen infrayhteyksien kehittämisestä Väyläviraston, ja myös ELY:jen ja PV:n kanssa.

Erityisesti Itämeren meriliikenteen häiriötilanteissa kriittistä on vaihtoehtoisten yhteyksien saatavuus ja käytettävyys. Tärkeänä vaihtoehtoisena yhteytenä huoltovarmuusnäkökulmasta on pidetty Laurila-Tornio-Haaparanta -ratayhteyttä ja sen käytettävyyden parantamista, jota HVK on osarahoittanut. Ratayhteyden kehittäminen mahdollistaa kuljetukset Ruotsin läpi etelään ja joihinkin Norjan satamiin. Samalla HVK:n näkemys on, että tavarakuljetuksen tehostaminen ao. reitillä vaatisi lisäinvestointeja myös kuormauspaikan uudistamiseen ja parantamiseen sekä kuormauksen toimintamallin määrittämistä.

HVK pitää tarpeellisena vaihtoehtoisten läntisten reittien potentiaalin kartoittamista laajemminkin. Yleisesti HVK toteaa, että Itämeren meriliikenteen estyessä vaihtoehtoisten reittien kautta voitaisiin nykytilanteessa hoitaa vain osa huoltovarmuuden kannalta kriittisistä kuljetuksista. Pullonkauloiksi voivat muodostua tie- ja ratayhteyksien tai satamien ja terminaalien kapasiteetti, satamien laituripituudet tai puutteet satamien tai terminaalien lastinkäsittely-kapasiteetissa. Esimerkiksi Ruotsissa ratakapasiteetti on pitkälti käytössä ja osin yksiraiteista, joten haasteeksi tulee Suomen kuljetusten mahtuminen Ruotsin rataverkolle. Pohjois-Norjan satamien, kuten Narvikin, hyödyntäminen on yksi mahdollisuus. Tämä kuitenkin vaatisi panostuksia satamainfrastruktuuriin Norjassa sekä tiestöön ja ratakapasiteettiin Norjassa ja Ruotsissa.

Toimiva merenkulku, ml. talvimerenkulku, on edellytys kuljetusten jatkuvuudelle myös vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Vakava jäätalvi voi vaikeuttaa jäänmurtokaluston riittävyyttä. Suomen jäänmurtokalusto on lisäksi suurelta osin elinkaarensa päässä, ja kaluston riittävyyteen tulee löytää ratkaisu nopealla aikataululla. Talvimerenkulun tarpeet on tärkeä ottaa huomioon myös merituulipuistohankkeiden kehittämisessä.

Talousarvioesityksen 2025 mukaan väylämaksun puolituksesta on tarkoitus luopua ja väylämaksu kerätä täysimääräisenä vuoden 2025 alusta. HVK toteaa, että meriliikenteen kustannusten mahdollisimman hyvä ennustettavuus on tärkeää kauppamerenkulun toimijoille ja niiden kuljetusasiakkaille. Huoltovarmuudelle tärkeät alusinvestoinnit tehdään kymmenien vuosien tähtäimellä, ja ympärivuotisesti Suomen liikenteessä olevat alukset tulee suunnitella näihin olosuhteisiin. Väylämaksun puolitus on ollut jo vakiintunut käytäntö, ja hallitusohjelman kirjaus on vahvistanut käsitystä väylämaksun tason pysymisestä jatkossakin

samalla tasolla. Nopea muutos tuo merenkulun maksuihin epävarmuutta ja pienentää investointihalukkuutta uusiin Suomen huoltovarmuuden kannalta tärkeisiin aluksiin. Tämä voi puolestaan vähentää pitkällä aikavälillä Suomen olosuhteisiin soveltuvaa aluskapasiteettia meriliikenteen jatkuvuutta. Kokonaisuus vaikuttaa suoraan Suomen huoltovarmuuden kehittymiseen. Väylämaksun osalta tulisi siten noudattaa hallitusohjelman kirjausta.

Yhteiskunnan huoltovarmuuden kannalta välttämättömien logististen toimintojen ja palvelujen käytettävyys edellyttävät toimivaa liikennejärjestelmää. On erittäin tärkeää, että väyläverkon ylläpitoon ja kehittämiseen turvataan riittävä rahoitustaso ja että ympärivuotisen merenkulun toimivuus turvataan. Kuljetusten sujuvuus, ennakoitavuus ja häiriötilanteiden väheneminen tukevat osaltaan myös huoltovarmuutta ja varautumista

Lisätiedot Lisätietoja antaa johtava varautumisasiantuntija Outi Nietola,
(outi.nietola@nesa.fi, p. 0295 051 122).

Johtaja Jarna Hartikainen

Jakelu Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto